

ULUSLARARASI

**TÜRK DİLİ KURULTAYI
BİLDİRİLERİ**

20-25 Ekim 2008

Türk Dil Kurumu Yayınları

Anadolu Ağızlarında İsim Kategorilerinin Hiyerarşisi (Sıralanış Düzeni)
Paşa YAVUZARSLAN • 4605

Tonyukuk Yazıtı'na Anlam Bilimsel Bir Bakış
Özen YAYLAGÜL • 4623

Ogur-Bulgar-Çuvaş Etnoglottojenезinin Ana Problemleri (Eski Dönem)
Nikolay İvanoviç YEGOROV • 4633

Bulgarcada Türkçe Deyimler
Hayriye Süleymanoğlu YENİSOY • 4645

Çayhan (Ereğli/Konya) Ağzı Üzerine Gözlemler
Faruk YILDIRIM • 4657

Kıpçak Türkçesi Döneminde Askerî Terimler
Talip YILDIRIM • 4677

19. Yüzyıla Ait Bir Nikâh Defterinin Söz Varlığı Üzerine
Hüseyin YILDIZ • 4683

Ma'rûf Er-Rusâfi'nin Def'u'l-Hucne Fi'rtidâhi'lukne Adlı Eserinde Arapçadan Türkçeye Geçen Kelimeler
Musa YILDIZ • 4701

Kırgız ve Türkiye Türkçelerinde "Göz" Kelimesi ile Kurulmuş Deyimlerin Mukayesesi
Naciye YILDIZ • 4711

Şeyyâd Hamza'nın Yûsuf u Zeliâ Mesnevisinde Oğuz Türkçesine Aykırı Dil Unsurları
Osman YILDIZ • 4731

Kırım Halk Yırlarının Söz Varlığı Üzerine
Ayşe YILMAZ • 4741

Mı Sadece Bir Sorulama Ögesi midir?
Engin YILMAZ • 4773

Türkiye Türkçesi "İsim Tamlamaları" ve Bunların Anlamlarını Belirleme Denemesi
Özlem DENİZ YILMAZ • 4791

Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi
Ahmet Ferman Sait YOLCU • 4799

Tuva Tören Folklorunun Poetikası
Janna YUSHA • 4807

Divanü Lugati't-Türk'te Enantiosemiyeler
Berdak YUSUF • 4813

TÜRKİYE TÜRKÇESİ “İSİM TAMLAMALARI” VE BUNLARIN ANLAMLARINI BELİRLEME DENEMESİ

Özlem DENİZ YILMAZ *

Dil (dil dizgesi), bir bildirişim (haberleşme) topluluğunun her bir üyesinin zihninde nesnel olarak var olan, bildirişenlerce (verici ve alıcılarca) bilgi alışverişi için kullanılan, en küçük iki taraflı anlamlı birim olan monemlerden ve monemleri kullanma kurallarından ibaret olan, kökeni bir (izogen), ayrı ayrı bireylerde aşağı yukarı bir/eşit (homomorf), alışılmış, toplumsal bir bilmeler dizgesidir.¹

Dil dizgesi, gerçekleşmeden bağımsız olarak düşünülür, yani gücüdür (virtüeldir)², diğer bir deyişle onun yazılı veya sözlü söylev (söz) vb. şeklinde gerçekleşmesi, ikincil bir olaydır. Bu düşünceden hareketle bildirişim işlevi üstlenen söz dizimsel dağarcık (envanter) ve yapı birimlerinin söylevde cismen, maddi olarak bulunduğu da bir yanılsamadır. Bu görüşün kaynağı, anlaşılacağı üzere, yazılı söylev ürünleridir. A. M. Peşkovskiy’in dediği gibi, “... burada [gramerde] zaman içinde akan unsurlar söz konusudur. Hem kelime hem de öbek cisimsizdir; yaşar, akar, söylenir, düşünülür, bunlar ise olaylardır, nesneler değil.”³ A. M. Peşkovskiy, haklı olarak kelime ve öbeklerin (öncelikle de tümcelerin) süreç karakteri üzerinde durur. Gerçekten de, hem kelime ve kelime şekilleri hem de öbekler, onların dil (içi) karşılıkları olan *sentagma* ve (taşıyıcılarından soyutlanmış *nitelikler bütünü* olan) *yapı modelleri* (kısaca *yapılar*) göz önünde bulundurulduğunda, maddi değillerdir.⁴ Diğer bir deyişle söz dizimsel birimler olan *sentagma* ve *yapılar*, kendine özgü “maddi” işaretlere sahip, müstakil yerler işgal eden göstergeler değil, sözcük birimsel (leksik) birimlerin, genellikle sözcük birimsel birimler öbeklerinin oluşturulma programları, kurallarıdır.

² Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

¹ V. G. Guzev, O. Deniz-Yılmaz, *Opit postroyeniya ponyatiynogo apparata teorii turetskoy grammatiki: Uçebnoye posobiye na turetskom yazıke*, İzdatel'stvo S.-Peterburgskogo universiteta, Sankt-Peterburg, 2004, s. 21.

² F. de Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri*, çev. B. Vardar, Multilingual Yayıncılık, 3. baskı, İstanbul, 1998, s. 43.

³ Alıntı için bk. V. M. Pavlov, “K voprosu o predmete sintaksisa”, *Teoretiçeskiye problemi yazıkoznaniya: Sbornik statey k 140-letiyu kafedry obşçego yazıkoznaniya Filologičeskogo fakul'teta Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta*, Gl. red. L. A. Verbitskaya, Filologičeskiy Fakul'tet, Sankt-Peterburg, 2004, s. 249.

⁴ *Agm.*, s. 249-250.

Söylenenlerden hareketle dil dizgesinin bir parçası, bir bileşeni olan söz dizimi söz konusu olduğunda kanaatimizce, öncelikle yapılması gereken, söylev oluşumlarını, özellikle de bir anlatım türü olan tümceleri belirlemek değil, bunların dildeki karşılıkları olan *sentagma* ile yapıları tespit etmek olmalıdır.

Bu çalışmanın amacı ise, sıralama (kopulatif) yapısı ve yargısal (predikatif) yapı gibi, üç ana söz dizimi yapısı⁵ türünden biri olan tamlama (atributif) yapısının bir türünü meydana getiren belirtme yapılarından isim tamlamalarının anlamlarını belirlemek, konuşanın bu öbekleri oluşturabilmesi için gerekli olan kurulma programlarını, kurallarını saptamaktır.

İsim Tamlaması

Türkçeyi diğer dillerden farklı kılan, Türkçenin ilgi sıfatlarına (İng. *relative adjective*) ihtiyaç duymamasını sağlayan *isim ve isim soylu belirtme öbekleri*, yani yaygın adıyla "isim tamlamaları"dır. İsim tamlamasının ise üç türü vardır:⁶

1. Belirtili İsim Tamlaması

Ayşe'nin kızı, Ayşe'nin odası, okulun hizmetlisi, okulun bahçesi, denizin sesi, denizin mavisini, güzelin nazı, büyüğün yaptığı, çoğun dediği, çoğunluğun söylediği, haramilerin kırkı, benim sözüm, benim gelmem, bizim sesimiz, sizin bazılarınız vb. öbeklerce temsil edilen yapıdır. Bu yapının her bir bileşeni, yani belirten ve belirtileni, yukarıda verilen örneklerden anlaşılacağı üzere, tek bir ögeden oluşabilir veya aşağıda görüldüğü gibi, genişletilmiş olabilir: *okulun kütüphane ve konferans salonu, ikisinin tek tek yaşantıları, eylül meyvelerinin baygın kokuları, Makedonya dağlarının eriyen karlarının serin ve genç suları, içimin bu kadar genişlediği, Beyrut'a ayak bastığının yirminci günü vb.*⁷

Belirtili isim tamlamasının, genellikle, birinci kısmı *+(n)İn* ilgi hâli, ikinci kısmı *+(s)İ* 3. tekil şahıs iyelik şeklindedir (yukarıdaki örneklere bk.). Ancak belirten durumundaki bileşen zamir ise bu durumda yapı şöyle kurulur: ör. *ben+im söz+üm, sen+in söz+ün, o+nun söz+ü; biz+im söz+ümüz, siz+in söz+ünüz, onlar+ın söz+ül/ söz+leri*. Görüldüğü üzere, yapının birinci parçası *ben* veya *biz* zamiri ise belirtene *+(n)İn* değil, *+İm* şekli gelir, ikinci kısmı ise altı şahsa göre çekimlenir. *+(n)İn* ve *+İm* şekillerinin belirtili isim tamlaması yapısında böylesi işleyişi, bizce onların bütünleyici dağılım ilişkisine benzer bir ilişkide bulunduğunu gösterir.

⁵ V. G. Guzev, O. Deniz-Yılmaz, *Optı*, s. 69-70. Ayrıca bk. V. G. Guzev, Ö. Deniz Yılmaz, "İşlevsel Türk Sözdiziminin Bazı Sav ve Kavramları Üzerine", *Talat Tekin Armağanı* (baskıda).

⁶ Örneğin bk. A. N. Kononov, *Grammatika sovremennogo turetskogo literaturnogo yazıkı*, İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, Moskva-Leningrad, 1956, s. 408-416, § 806-819; V. Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1972, s. 11-21.

⁷ Verilen örneklerin bazıları şu eserlerden alınmıştır: V. Hatiboğlu, *age.*, s. 18-20; L. Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Genişletilmiş 7. baskı, Ankara, 2004, s. 43, 44.

Belirtili isim tamlaması öbeğinin gerçekleştirilmesini sağlayan kurulma modeli-programı olan *yapı* “ilgi hâli şeklindeki adlık⁸ + iyelik şeklindeki adlık” biçiminde formüle edilirse bu yapının ortak genelleştirilmiş anlamı şöyle olur: “İye (sahip) olan canlı veya cansız nesne (varlık) [belirten] + mal olan canlı veya cansız nesne [belirtilen]”. Diğer bir deyişle *belirtili isim tamlaması*, belirten ve belirtilenle temsil edilen nesneler arasında iyelik bağıntısının bulunduğu ve bu bağıntıya belirten olarak adlandırılan nesnenin, “iye”; belirtilen şeklinde nitelenen nesnenin ise, “mal” rolünde katıldığı bildirilen işlek ve verimli belirtme yapısı türüdür.

2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirteni ilgi hâli şeklinde olmayan, belirtileni ise 3. şahıs iyelik şeklindeki belirtme yapısı türüdür: *akşam saati, bahar şenlikleri, Bilimler Akademisi, bulaşık makinesi, deniz mavisini, duvar resmi, elma ağacı, eylül meyveleri, güneş kremi, hava akımı, ihlamur ve gül kokusu, üç sayısı, 53 yaşı, 2008 yılı, İstanbul şehri, Kanuni Sultan Süleyman devri, kütüphane ve konferans salonu, memleket havası, meslek yemini, okul bahçesi, öğle vakti, öğrenci temsilcileri, Toros dağları, Türkiye Cumhuriyeti, Türk Dil Kurumu, Türk kahvesi, fırtına koptuğu haberi, “Yangın çıktı” söylentisi vb.*

Belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları iyelik kategorisine dayanır ve bu kategori sayesinde de nesne bağıntıları ileten yapılar olarak yorumlanabilir. Ancak belirtili isim tamlaması sadece iyelik anlamıyla aktarılabilen bağıntılar dile getirirken belirtisiz isim tamlaması, iyelik anlamını aşmış ve yalnızca iki nesne anlamının birbirine bağlı, birbiriyle ilişkili olduğuna işaret ederek böylesi bağıntılardan çıkarılabilen çeşitli nitelik anlamları iletir olmuştur. Bu özellik ise, belirtisiz isim tamlaması yapısını *ilgi nitelikleri* karşılayan dil aracı hâline getirir. Başka bir deyişle Hint-Avrupa dillerindeki ilgi sıfatlarının (ör. *social* ... “toplum -(s)l”) ya da birleşik sözcük birimlerinin (ör. *word form* “kelime şekli”) gördüğü işlevi Türkçede belirtisiz isim tamlaması üstlenir.

Yukarıda verilen *fırtına koptuğu haberi, “Yangın çıktı.” söylentisi vb.* öbekler, bizce “belirtisiz isim tamlaması” yapısının, daha doğrusu *belirtisiz adlık tamlaması* yapısının uzantısı olan, bunun bağımsızlık kazandığı, kendi sınırlarını aştığı, kendi kendisiyle özdeşliğini yitirdiği, karşısına dönüştüğü kullanımlardır. “Belirtisiz isim tamlaması” adlandırılan yapının, zaman içinde çelişkili bir gelişim yolu katedip karmaşık bir dil aracı hâline geldiği, birbirine zıt kullanış alanlarına sahip olduğu ve bu yüzden de biçimsel mantığa uygun genel bir kavram çerçevesine sığmadığı söylenebilir.

⁸ “İsim tamlaması”nın bileşenlerini sadece isimler oluşturmamakta, örneklerden görüleceği üzere belirten ve belirtilen görevinde sıfat, zamir, sayı adı, çeşitli fiil kelime şekilleri vb. de işleyebilmektedir. Bu yüzden kapsayıcı bir terim-kavrama ihtiyaç vardır. Bu da, bizce “adlık” olabilir. *Adlık* (Lat. *nomina*), fiil olmayan, yani isim, sıfat, zarf, sayı adı, zamir veya predikatif olan bağımsız anlama sahip sözcük birimidir. Bu konuda örneğin bk. O. S. Ahmanova, *Slovar’ lingvističeskikh terminov*, İzdatel’svo “Sovetskaya Entsiklopediya”, İzd-ye 2-ye, stereotip., Moskva, 1969, s. 174; V. G. Guzev, *Očerki po teorii tyurkskogo slovoizmeneniya: imya (na materiale staroanatoliysko-tyurkskogo yazıka)*, İzdatel’svo LGU, Leningrad, 1987, s. 56.

Belirtisiz isim tamlamasının, bileşenlerinin anlamlarının birleşimi olmayan bir anlama sahip olması, diğer bir deyişle iyelik bağıntısıyla birbirine bağlı iki ayrı nesneyi değil de, anlamca kaynaşarak bir kavramı karşılaması, onun, kelime türetme yöntemlerinden biri olarak kullanılmasının da nedeni olmalıdır: *bölüm başkanı, buzdolabı, cumhurbaşkanı, demir yolu, havaalanı, iş adamı, milletvekili, misafir odası* vb. Ayrıca bu özellik, bizce, söz konusu yapı bileşenleri arasında, belirtili isim tamlamasından farklı olarak herhangi bir ögenin girmesine ve bu bileşenlerin yer değiştirmesine de engel olmaktadır.⁹

Söylenenlerden hareketle "ilgi hâli şeklinde bulunmayan adlık + 3. şahıs iyelik şeklindeki adlık" kuruluşuna sahip *belirtisiz isim tamlaması*, "ilgi niteliği [belirten] + canlı veya cansız nesne [belirtilen]" anlamına sahip işlek ve verimli belirtme yapısı olarak tanımlanabilir.

3. Takısız İsim Tamlaması

İsim tamlamaları alanında tartışmalı, çözülmesi gereken sorunlardan biri, *eksiz isim*, yaygın adıyla *takısız isim tamlamalarının* sınırları ve bu yapıların isim mi yoksa sıfat tamlaması mı olduğu meselesidir.

Öncelikle bu yapıyı neden isim tamlamasının bir türü saydığımıza dair görüşümüzü kısaca açıklayalım. En tipik temsilcisi *altın saat, cam bardak, gümüş kemer, kıl torba, mermer heykel* vb. öbekler olan bu yapının, bizce, birinci ögesinin sıfat olmayıp isim olduğunu şu olgular ispat eder:

1. Söz konusu yapıdaki belirtenin, aynı zamanda belirtisiz isim tamlamasının belirtileni niteliğinde işleyebilmesi, yani ismin anlamı olan nesneyi temsil edebilmesi: *İtalyan mermeri beyaz heykeller* (JB, TS, 5) vb (Bu sözcük birimi isim olmasaydı, belirtilen niteliğinde işleyemezdi.).

2. Belirten görevindeki ögenin, isim gibi, hem "yalın hâl" hem de ayrılma hâli şeklinde olabilmesi: *cam bardak, camdan bardak; kıl torba, kıldan torba* vb. (Bu tür bir işlem, sıfat olan belirtenle [**yeşilden elma*¹⁰ vb.] yapılamaz.).

3. Nesnenin hangi maddeden yapıldığı (ör. *taş köprü*) kastedilmeyip başka bir nesne bağıntısı iletilmek istendiğinde aynı sözcük birimiyle belirtisiz isim tamlamasının kurulması: *taş baskısı kitaplar* (OP, KK, 284) vb. (Bu da, belirten durumundaki *taş* sözcük biriminin isim olduğunu gösterir.).

4. Söz konusu yapının, belirten ve belirtileni nesne karşılayan belirtisiz isim tamlamalarını kendi modeline dönüştürebilmesi: *Kadıköy < Kadı Köyü, şişkebap < şiş kebapı* vb. (Bu özellik, onun, belirtili ve belirtisiz isim tamlaması gibi, nesne bağıntıları ileten yapı türüne ait olduğunu gösterir. Demek ki bu üç yapı arasında akrabalık vardır.).

⁹ Krş. L. Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, s. 44.

¹⁰ Yapının önüne konulan (*) işareti, onun yanlış olduğunu göstermek için kullanılmıştır.

5. Belirten durumundaki unsurun varlık bilimi açısından nitelik iletmeyip nesne karşılaması: *altın, cam, gümüş, kıl, mermer* vb.

Yukarıda sıralanan deliller, bizce, bu belirtme yapısındaki belirtenin isim olduğunu kanıtlamaktadır.

Takısız isim tamlamaları, dünya dillerinde sık rastlanan, ilkel, ancak gayet doğal bir ifade yöntemi olan ve yardımcı kelime getirilmeden veya morfolojik bir değişiklik olmadan bir unsurun diğer bir unsura bağımlılığını dile getiren söz dizimsel bağıntı türü olan yanaşma (İng. *parataxis*)¹¹ yöntemiyle oluşturulan bir öbek türüdür. Ancak bu yöntemle meydana getirilen her öbek, takısız isim tamlaması değildir: ör. *ana baba, çanak çömlek, çoluk çocuk, ev bark, kuzeybatı, kuzeydoğu, toprak ana, devlet baba, Bakkal Hasan, biz insanlar, derhâl inanmak* vb. (Verilen bu öbeklerin bizce kuruluş amacı, iki anlamı birleştirmek yoluyla daha karmaşık bir anlam meydana getirmektir.). Demek ki takısız isim tamlamasının sınırlarının ve türlerinin saptanması gerekmektedir.

3.1. Takısız İsim Tamlaması Türleri

Bu öbekler, anlamca farklı temellere dayandıkları için şu türlere ayrılabilir:

1. Belirtilenin karşıladığı nesnenin belirtence iletilen malzemeden yapıldığını dile getiren, takısız isim tamlamasının en tipik temsilcisi olan yapı: *altın (bir) saat, ahşap ev, cam bardak, gümüş kemer, kıl torba, mermer heykel, taş bina, yün kazak* vb.

2. Belirten durumundaki ismin, belirtence karşılanan nesnenin, kişinin nitelik karakteristiğini bildirdiği yapı:¹² *baston francala, gül yanak, keman kaş, kepçe kulak, kor dudak, köşe koltuk, parmak çocuk, sütun bacak* vb.

3. Meslek, uzmanlık, belirtence iletilen cinse, duruma vb. aidiyet anlamına sahip yapı:¹³ *kadın şoför, erkek aşçı, dişi şeytan, dişi kurt, çocuk artist, bakkal kız, hafız kız* vb. Bu gruba örnek (bir) öğrenci, efendi adam, hayalet şehir gibi öbeklerin taşıyıcılık ettikleri yapı da dâhil edilebilir.

4. Coğrafi yer anlamına sahip yapı: *Batı Karadeniz, Doğu Anadolu, Kuzey Avrupa, Güney Asya, güney küre, Orta Doğu* vb.¹⁴

5. *Philips marka telefon* vb. öbeklerin taşıyıcılık ettikleri araç anlamına sahip

¹¹ E. Sepir, *İzbrannıye trudi po yazıkoznaniyu i kul'turologii*, Per. s ang. A. M. Suhotina (ispravlenniy i dopolnenniy A. Ye. Kibrikom), Obşçaya redaktsiya i vstupitel'naya stat'ya A. Ye. Kibrika, İzdatel'skaya gruppa «Progress», 2-ye izd., Moskva, 2001, s. 72; O. S. Ahmanova, *Slovar*, s. 360.

¹² bk. A. N. Kononov, *Grammatika*, s. 410, § 807.

¹³ bk. *Age*, s. 409, § 807.

¹⁴ Verilen öbeklerde belirten durumundaki sözcük birimlerinin sıfat olduğu, dolayısıyla bu öbeklerin sıfat tamlaması sayılması gerektiği iddia edilebilir. Ancak bu görüşe söz konusu sözcük birimlerinin belirtisiz isim tamlaması öbeklerinde işleyişleri (*Güney Kutbu, güney noktası* vb.) kanıt gösterilerek karşı çıkılabilir.

yapı. Üç bileşenden oluşan böylesi yapıyla da yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi anlamca kaynaşma sonucu bir kavram dile getirilir.

6. *bir çuval un, beş kilo toz şeker, iki paket sigara, 100 metre yükseklik* vb. öbeklerin taşıyıcılık ettikleri yapı. Bu yapının yukarıda sıralananlardan farkı birbiriyle kaynaşmayan üç ayrı kavram iletmesidir.

Takısız isim tamlaması türüne (7) *güzelim türküler, canım Anadolu* vb. ve (8) *dil içi (bir) birim, el işi örtü, faşist biçimi rejim, savaş sonrası hayat, mercan rengi kolye* vb. öbeklerce iletilen yapılar da dâhil edilebilir. Bunlardan başka (9) yanlış olduğunu düşündüğümüz, buna karşılık yaygın bir kullanıma sahip olmaya başlayan *Boğaziçi Fırın, Meltem Sokak, mutfak jel, Marmara Bülten, Ziverbey Taksi* gibi öbekler de *takısız isim tamlaması* kuruluşundadır. Ancak bu öbeklerin belirtisiz isim tamlaması kuruluşuna sahip olması gerekirdi.

Yukarıda sınıflandırma denemesi yapılan örneklerin ışığında "eksiz adlık + eksiz adlık" kuruluş modeline sahip *takısız isim tamlaması*nın genel anlamını "canlı veya cansız nesne [belirten] + canlı veya cansız nesne [belirtilen]" olarak formüle etmek, herhâlde, uygun olur.

Takısız isim tamlamasının çeşitliliği, belirtisiz isim tamlaması öbeklerinin zamanla takısız isim tamlamasına dönüşmesi (*Galatasaray < Galata Sarayı, Kadıköy < Kadı Köyü, şiş kebab < şiş kebabı* vb.) ve belirtisiz isim tamlaması kuruluşunda olması gerekirken yanlış olarak takısız isim tamlaması modelinde kurulan öbekler (bk. 9. paragraf), söz konusu yapıların, hem verimli hem de işlek olduğunu gösterir.

Sonuç

Yukarıda tartışılanlar doğrultusunda şu sonuçlara varılır:

1. "İsim tamlaması" tipleri arasında anlamca farklar vardır ve Türk dil biliminin kullanıma, uygulamaya yönelik amaçlarından biri, her birinin bildirişim amacını ve kullanılış alanını açıklığa kavuşturmaktır.

2. Türkçede öz ilgi sıfatlarının bulunmaması, Hint-Avrupa dillerindeki ilgi sıfatlarının yerine getirdiği işlevin Türkçede "isim tamlaması" yapılarıyla (*babamın evi, baba evi, altın saat* vb.) gerçekleştirilmesi ile açıklanabilir. S. N. İvanov'da bu konuyla ilgili sayılabilecek şu görüşe rastlanır: Türk dillerinde yalnız anlamları belirtisiz isim tamlaması aracılığıyla ifade edilemeyen sıfat türleri vardır.¹⁵

3. "İsim tamlaması" kavramının içeriği, Türk dil biliminde yerleşmiş olan "isim belirtme öbeği" kavramından geniştir. Buna karşılık kullanılan kavram-terim kapsayıcı değildir. Görüldüğü gibi isim tamlamalarında yalnız isimler değil, sıfat, zamir, sayı adı, çeşitli fiil kelime şekilleri vb. belirten veya belirtilen görevinde işleyebilmektedir.

¹⁵ bk. S. N. İvanov, *Rodoslovnoye drevo tyurok Abu-I-Gazi-hana. Grammatičeskiy oçerk: imya i glagol. Grammatičeskiye kategorii*, İzdatel'stvo «Fan» Uzbekskoy SSR, Taşkent, 1969, s. 106.

“İsim tamlaması”, daha doğrusu *adlık tamlaması*, *nesne karşılayan veya nesne olarak algılanan adlıklardan oluşan ve ilgi niteliği iletme işlevi gören belirtme yapısı* olarak tanımlanırsa söz konusu dil aracının özünü yakalamış sayılabilecek bir tanım elde edilmiş olur. Ancak *fırtına koptuğu haberi* ile “*Yangın çıktı.*” *söylentisi* gibi öbekler, bu tanıma da aykırı düşer. Buna rağmen biçimsel mantık çerçevesinde kalınarak şimdilik bu tanımla yetinilebilir.

4. Konuşan, *odanın kapısı*, *oda kapısı*, *demir kapı*, *açık oda*, *kapısı açık oda*, *kapısını açtığım oda* vb. anlatımları kurmak için böylesi anlatımların ortak genelleştirilmiş modeline, bunları kurma programına sahip olmalı, yani bu yapıların anlamlarını bilmelidir. Bu çalışmayla ortaya konmaya çalışıldığı gibi her bir *adlık tamlaması yapısının* anlamı vardır. Bundan hareketle bütün Türkiye Türkçesi söz dizimsel yapılarının da kendi anlamlarının olması gerekir. Her bir söz dizimsel yapının anlamının bulunması ise onu monem gibi iki taraflı, anlamlı dil birimi hâline getirir. Bu yüzden söz dizimsel yapılar, *söz dizimsel şekiller* olarak yorumlanabilir.¹⁶

¹⁶ V. M. Pavlov, «K voprosu o predmete sintaksisa», s 250.